

INDLEDNING

Dette temanummer har vi kaldt Psyke og soma. Det beskæftiger sig altså med psykens forhold til kroppen. Der er to store psykologiske områder, som arbejder med dette forhold. For det første er der neuropsykologien, som ser psykens forhold til hjernen, og for det andet er der den psykosomatiske (og somatopsykiske) psykologi, som undersøger relationen mellem psyke og somatiske sygdomstilstande.

Psyke & Logos har fået to eksperter inden for de to respektive områder til at bistå med at redigere nummeret, således at Rolf Willanger har taget sig primært af de seks neuropsykologiske artikler, som præsenteres først i dette nummer, mens Alice Theilgaard har været vores cicerone i det psykosomatiske område, som er repræsenteret af de fire artikler, der står til sidst. Det er derfor også disse to gæsteredaktører, som har skrevet indledningen til de to respektive halvdele af dette temanummer.

Nummeret afsluttes med to anmeldelser. Psykiateren og psykoanalytikeren Thorkil Sørensen skriver om Murray Cox og Alice Theilgaards nye bog om metaforer i psykoterapien, og psykologen og psykoanalytikeren Bente Petersen tager sig af to introduktionsbøger om angst af henholdsvis Nicole Rosenberg og Nicole & Raben Rosenberg.

Om neuropsykologi (Rolf Willanger)

Termen neuropsykologi har særligt i de sidste decennier fået betydningen psykologiske ledsagefænomener til hjerneaktivitet. Hjerneaktivitet studeres i en stor kreds af grundvidenskaber, f.eks. fysiologi, neurofysiologi, neuroanatom, neurokemi og psykologi. Også i en stor gruppe anvendte fag, f.eks. klinisk neurologi, neurokirurgi, klinisk neurofysiologi og neuropsykiatri. Den kliniske neuropsykologi kommer her ind som et naturligt led i kæden af nævnte anvendte fag.

Det, som placerer neuropsykologien som noget specielt mellem de anvendte fag, er, at psykologien fører med sig og aktualiserer det gamle og evigt aktuelle sjæl-legeme problem.

I dansk psykologi har sjæl-legeme problematisering haft en interessant udvikling. En af de prægnante skikkelser i dansk filosofi og psykologi i 1800-tallet, Sibbern, kastede sig med glød ind på det neuropsykologiske område, da han med noget nær fuld tilslutning til Gall's frenologi afviste

eksperimentelle neuropsykologiske forskningsresultater på området fra første halvdel af 1800-tallet¹.

Med Alfred Lehmann fik de basale psykologiske fænomener, og herunder de neuropsykologiske, en ihærdig eksperimentel forsker, der i mere end tre decennier tumlede med de dengang som nu svært tilgængelige problemer².

Efter Lehmann var der her i landet i første halvdel af dette århundrede ikke større engagement i grundforskningen på området. I anvendt lægevidenskab var der derimod en signifikativ interesse med en række bemærkelsesværdige disputatsarbejder, f.eks. Knud Hermanns (1944)³ og Villars Lunn (1948)⁴.

De neuropsykologiske artikler, som præsenteres her, begynder med Simo Køppes artikel om de erkendelsesmæssige ståsteder på området, specielt fra 1970 og fremefter. Et bemærkelsesværdigt træk ved arbejdet er, at det belyser, hvordan de sidste 20-30 års store eksponenter for eksperimentelle nye erkendelser lader sig placere på de gamle dimensioner og poler – monisme/dualisme.

Køppes arbejde er også interessant ved at fremdrage, hvordan de store erkendere og eksperimentelle foregangsmænd afgiver troserklæringer også af religiøs art. Et af de inciterende momenter herunder er belysningen af de kendte forskeres refleksioner over, hvorvidt det overhovedet vil lykkes at nå en gyldig basal viden om, hvordan psyken er knyttet til legemet.

De næste to artikler er skrevet af Rolf Willanger. Den første af dem er et strejf gennem hukommelsesforskning rettet mod hukommelsesforstyrrelser (amnesi). I tiltagende grad bliver amnesiforskningen kognitionsforskning, og i de senere år knyttes an til organisering af intellekt med berøringsflade til personlighedsteori.

Den næste artikel, om »Blind-sight«, giver et lille udpluk af forskningsområder, der holdes sammen derved at de alle drejer sig om visuel perception.

Anders Gades artikel belyser centrale problemer knyttet til mentale forestillingers neuropsykologi.

Hans Henrik Jensens, Kirsten Drejers og Jan Buckmanns arbejde har to formål. For det første at introducere J.A. Grey's eksperimentelle arbejder knyttet til angstens neuropsykologi. For det andet at pege på, hvordan forskningen på området kræver nye begreber og reorganisering af tankegange, når resultaterne skal orienteres mod at belyse personlighed og ad-

1. Dansk Filosofi og Psykologi 1926-1976 1-2, Filosofisk Institut, Københavns Universitet 1977. I Bind 2: Willanger, R.: Nogle træk af neuropsykologiens udvikling i Danmark, s. 107-127.

2. Udviklingslinier i Dansk Psykologi fra Alfred Lehmann til i dag. Redigeret af Ib K. Moustgaard & Arne Friemuth Petersen. Gyldendal 1986.

3. Knud Hermann: Om psykiske funktioner ved intracranieelle svulster. Munksgaard, 1944.

4. Villars Lunn: Om legemsbevidstheden. Munksgaard, 1948.

færdens dimensioner. Arbejdet afsluttes med en velvalgt henvisning til en af 1800-tallets store tænkere, Søren Kierkegaard.

Thomas Nielsen danner en slags overgang mellem temanummerets to dele, idet han behandler begrebet passiv stress, der synes lovende med henblik på en teoretisk sammenkædning af psyke og soma. Der er oven i købet tale om meget bredde strata af begge dele, nemlig depression og andre reaktioner på psykosocial belastning, hvad angår psyke, og en hel række fysiologiske forhold, herunder hormon- og immunsystem og udvikling af cancer, hvad angår soma.

God rejse.

Om psykosomatik (Alice Theilgaard)

De fire følgende artikler har hentet deres emne fra vidt forskellige områder, men fælles for dem alle er, at de illustrerer nødvendigheden af at undsige den cartesianske dualisme og at opretholde et helhedssynspunkt. At dette ikke er så enkel en sag skinner også igennem de fire bidrag. En simpel psykosomatisk årsagskæde findes ikke tilstrækkelig. Der kræves et mere interaktivt organismisk syn på fænomenerne, og – som det fremgår af artiklen om kronisk leddegigt – fortjener både psykosomatiske og somatopsykiske forhold interesse. Men selv om det er en ultimativ overbevisning, at psyke og soma udgør en funktionel enhed, hører de descriptive data til i to områder, der traditionelt har forskelligt sprogbrug og metodologi. Dette behøver imidlertid ikke at være et uhåndterligt dilemma, hvis Gregory Bateson's udsagn »The map is not the territory« (1979)⁵ holdes for øje. Teorier repræsenterer ikke evige sandheder, men bør betragtes som tentative. Og ligesom to spotlights sigtende mod den samme genstand bedre belyser feltet end et enkelt, således vil også to descriptive systemer, det psykologiske og det biologiske, på komplementær vis give et mere nuanceret og meningsfuldt billede, end hvis dette blev ensidigt beskrevet.

Som det måske mere indirekte end direkte fremgår af de fire bidrag, er det en fordel, når man arbejder med psykosomatiske patienter, hvad enten det drejer sig om seksuelle dysfunktioner (Bo Møhl), anorexia nervosa (Susanne Lunn) eller kronisk leddegigt (Annette Poulsen), at være bekendt med begge sprogbrug. I et tværfagligt regi må man også være fortrolig med hverandres ideologi og praksis; ellers risikerer man, at den spænding, der i så fald uundgåeligt vil opstå, søges løst ved at barrikadere sig bag en overforenklet, polariseret holdning.

Fælles for artiklerne er, at de beskrevne lidelser og dysfunktioner betragtes som multifaktorielt betingede, at tidligere personlighedsspecifikke teorier nu er opgivet, og at psykoanalytisk orienteret psykoterapi har vist sig nyttig i behandling af patienter med psykosomatiske lidelser.

5. Bateson, G.: Mind and Nature. A Necessary Unity. Wildwood House, London, 1979.